

GGD Handreiking Elektrogevoeligheid

Van discussie over oorzaken naar hoe we mensen kunnen helpen hun gezondheid te verbeteren

Doel van dit document

Het bieden van een handreiking die gevolgd kan worden bij het omgaan met elektrogevoelige personen die contact zoeken met de GGD.

Achtergrond

De GGD-en worden regelmatig benaderd door personen die gezondheidsklachten ervaren als zij in de buurt komen van bronnen die elektromagnetische velden (EMV) produceren. In deze handreiking wordt de term elektrogevoeligen gebruikt voor deze personen. Voor meer inhoudelijke informatie over elektrogevoeligheid is het zinvol om het [Kennisbericht Elektrogevoeligheid](#) van het Kennisplatform EMV te lezen.

(<http://www.kennisplatform.nl/Onderwerpen/elektrogevoeligheid/KennisberichtElektrogevoeligheid.aspx>). Daaruit blijkt o.a. dat er op dit moment geen duidelijke verklaring is voor de klachten van elektrogevoeligen. Het is niet mogelijk te concluderen dat er een oorzakelijk verband is tussen de blootstelling aan EMV en de klachten die elektrogevoeligen rapporteren. Het is ook niet mogelijk om te concluderen dat de klachten een psychische oorzaak hebben. Overigens is het belangrijk om als GGD-medewerker eventuele andere (omgevings)factoren die ook de oorzaak kunnen zijn van de gezondheidsproblemen uit te sluiten. Dat kunnen medische problemen zijn en vanuit de omgeving bijvoorbeeld het binnenmilieu.

Dit document is opgesteld in overleg met de Stichting ElektroHyperSensitiviteit (EHS, een zelfhulpgroep van en voor lotgenoten), en beoogt een basis te zijn voor de wijze waarop wij als GGD medewerkers met vragen over elektrogevoeligheid omgaan. Veel GGD-medewerkers zijn geneigd om vragen vanuit beschikbare wetenschappelijke kennis te benaderen, en zullen daardoor proberen om mensen met wetenschappelijk onderbouwde feiten uitleg te geven over de rol die milieufactoren bij de door de vraagsteller genoemde gezondheidsklachten spelen. In de afgelopen jaren is steeds duidelijker geworden dat die aanpak voor een belangrijk deel van de elektrogevoeligen of andere ziektebeelden met een onbekende oorzaak vaak niet voldoet. Het levert namelijk eindeloze discussies op zonder uitzicht op een oplossing. Dit leidt tot onvrede bij mensen die de GGD benaderen, omdat ze zich niet gehoord voelen, en omdat het voelt alsof hun gezondheidsproblemen worden gebagatelliseerd. Bovendien leidt het ook tot onvrede bij de GGD-medewerkers, omdat die weinig aanknopingspunten hebben om mensen te helpen bij het omgaan met hun gezondheidsproblemen.

Wat zouden we anders kunnen doen als GGD

Veel mensen bellen ons omdat ze zich ziek voelen. Dat is een belangrijk aanknopingspunt, want wij willen als GGD dat mensen zich beter gaan voelen. In plaats van de discussie aan te gaan met de vraagsteller en te proberen uit te leggen dat er geen wetenschappelijk bewijs is dat hun klachten iets met elektromagnetische velden te maken hebben, werkt het bij een deel van de vraagstellers beter om het gesprek te laten gaan over de gezondheidsproblemen die zij ervaren en de mogelijkheden die zij hebben daar iets aan te doen. Natuurlijk is het goed om tijdens het gesprek je uitgangspunten (die toch in wetenschappelijke kennis liggen) duidelijk te maken, maar dat kan ook

zonder de vraagsteller te proberen te overtuigen van je gelijk. Het voeren van dergelijke gesprekken is niet altijd gemakkelijk en lukt beter met meer oefening.

SOLK-benadering

Er is overleg tussen de GGD werkgroep EMV en het NOLK (Netwerk Onvoldoende verklaarde Lichamelijke Klachten) met als doel om elektrogevoeligheid expliciet als onderdeel van de [SOLK standaard](https://www.nhg.org/standaarden/volledig/nhg-standaard-somatisch-onvoldoende-verklaarde-lichamelijke-klachten-solk) van het NHG (Nederlands Huisartsen Genootschap) te benoemen (<https://www.nhg.org/standaarden/volledig/nhg-standaard-somatisch-onvoldoende-verklaarde-lichamelijke-klachten-solk>). De NHG SOLK-standaard kan gebruikt worden door huisartsen, verpleegkundigen en psychologen voor de behandeling van patiënten die klachten hebben waarvoor geen wetenschappelijk onderbouwde oorzaak voorhanden is. Hiermee is het mogelijk om elektrogevoeligen volgens deze standaard te behandelen in een SOLK-kliniek. Een dergelijke behandeling is expliciet niet gericht op het vinden van een oorzaak van gezondheidsklachten, maar op het leren omgaan daarmee. De schrijfster van de NHG-richtlijn (Hèlen Woutersen-Koch) heeft in een presentatie beschreven hoe de SOLK-standaard kan worden toegepast bij elektrogevoeligheid. Op dit moment is er geen SOLK kliniek gespecialiseerd in EMV of andere milieuziekten. Het is wel mogelijk om mensen naar een bestaande SOLK kliniek te laten verwijzen door een huisarts. Wij kunnen de huisarts en de behandelaars van de SOLK kliniek uitleg geven over elektrogevoeligheid en de manier waarop de NHG standaard kan worden toegepast bij elektrogevoeligheid.

Werkwijze:

1. Standaard intake (globaal: luisteren, klachten erkennen en herkennen, samenvatten, doorverwijzen naar informatie van Kennisplatform EMV).
2. De GGD kan elektrogevoeligen wijzen op het bestaan van SOLK therapie. Het is daarbij van belang dat de vraagsteller openstaat voor de SOLK werkwijze. Daarvoor is het van belang dat de vraagsteller niet teveel focust op het aanpakken van de bron van EMV die vraagsteller ziet als oorzaak van de gezondheidsklachten. Tegelijkertijd is het goed te benadrukken dat een goede SOLK behandeling het aanpakken van de bron van EMV niet uitsluit.
3. Verwijzing moet gaan via de eigen huisarts van de vraagsteller. Daarbij kan de GGD de huisarts, SOLK behandelaars of andere hulpverleners inhoudelijk adviseren.

Wat kunnen we niet als GGD

We kunnen als GGD er niet voor zorgen dat antennes voor mobiele telefonie verplaatst of uitgezet worden. Ook kunnen we er niet voor zorgen dat burens bepaalde apparatuur uit zetten. Voor sommige vraagstellers is het goed om dat te vertellen. Daarmee leg je duidelijk grenzen vast voor de mogelijkheden die je als GGD medewerker hebt.

Elektrogevoeligen hebben vaak al heel veel informatie verzameld. Daarom kan het voorkomen dat je tijdens een telefoongesprek merkt onvoldoende (achtergrond)informatie te hebben. Dan is het nuttig om dit in het gesprek aan te geven. Na het opzoeken van meer informatie of raadplegen van collega's kun je later het gesprek hervatten.

Reduceren van blootstelling

Hoewel er geen wetenschappelijke onderbouwing is voor het nut van blootstellingsbeperking bij het verminderen van gezondheidsproblemen, kan blootstellingsbeperking voor sommige mensen wel degelijk een positief effect hebben. Dat kan een placebo-effect zijn: omdat de elektrogevoelige gelooft en verwacht dat de klachten verdwijnen als de bron van EMV verdwijnt, gebeurt het ook. Het is overigens wetenschappelijk nooit uit te sluiten dat het toch de straling van de EMV was die

mensen ziek maakt. Het is daarom beter om niet te zeggen tegen een elektrogevoelige dat verbetering het gevolg is van een placebo-effect. Je kunt het er helemaal niet over hebben of vertellen dat er verschillende oorzaken kunnen zijn voor het verdwijnen van de klachten en dat je meer belang hecht aan het feit dat ze zijn verdwenen, dan aan de reden waarom ze zijn verdwenen. Wanneer gekozen wordt voor blootstellingsbeperking is het belangrijk om de mogelijke nadelen van blootstellingsbeperking ook mee te wegen. Sommige maatregelen zijn namelijk zeer ingrijpend of duur en meestal moeten elektrogevoeligen ze zelf betalen. Begin met gemakkelijk te realiseren en goedkope maatregelen en wees zeer terughoudend bij dure, ingrijpende maatregelen. Een belangrijk criterium bij het treffen van maatregelen is dat de elektrogevoelige en de personen die de elektrogevoeligen (bijvoorbeeld vanuit de stichting EHS) ondersteunen er van overtuigd zijn dat de maatregel de klachten zal beperken. Een ander criterium is dat er wetenschappelijk aanwijzingen zijn dat de maatregel de blootstelling daadwerkelijk beperkt. Metingen kunnen nuttig zijn, maar GGD'en kunnen die niet zelf doen.

Het kennisplatform EMV geeft aanknopingspunten voor het beperken van de blootstelling aan elektromagnetische velden in verschillende situaties in het document [Omgaan met elektromagnetische velden](http://www.kennisplatform.nl/pdf/20140502%20Kennisericht%20omgaan%20met%20EMV.pdf) (<http://www.kennisplatform.nl/pdf/20140502%20Kennisericht%20omgaan%20met%20EMV.pdf>). In dit document wordt ook kort iets uitgelegd over het meten van elektromagnetische velden.

Het is vaak niet mogelijk om invloed uit te oefenen op bronnen van EMV, zoals antennes voor mobiele telefonie of draadloze apparatuur van de burens. Daar zijn sommige instanties op ingesprongen, door metingen aan te bieden en (soms in vervolg daarop) producten te verkopen waarvan beweerd wordt dat ze mensen kunnen beschermen of woningen kunnen afschermen tegen EMV. Het meten van EMV is echter lastig, en de effectiviteit van afschermingsproducten is vaak twijfelachtig. Het is uiteindelijk aan de vraagsteller zelf om te beoordelen of de kosten van meten of het nemen van maatregelen opwegen tegen de baten. Als iemand er heilig van overtuigd is dat het werkt, is het goed mogelijk dat het ook werkt. Dat kan een lastig dilemma opleveren voor de GGD'er die er van overtuigd is dat het niet kan werken. Dat kun je ook gewoon zeggen en de uiteindelijke beslissing bij de vraagsteller laten.

Meldpunt EHS

Het meldpunt EHS wordt bemest door medewerkers van de stichting EHS (www.stichtingEHS.nl). Dit zijn veelal mensen die zelf elektrogevoelig zijn en begaan zijn met hun lotgenoten. Zij zijn vrijwilligers en hebben in principe geen medische achtergrond.

De GGD kan elektrogevoelige personen naar dit meldpunt doorverwijzen voor lotgenotencontact. Op hun beurt kunnen de vrijwilligers van het meldpunt ook contact opnemen met de GGD voor professionele en inhoudelijke ondersteuning. Met de mensen van het meldpunt EHS is afgesproken dat zij desgewenst ondersteuning kunnen zoeken bij de GGD van de gemeente waarin iemand woont. Door het invullen van postcode of woonplaats op www.ggd.nl is het mogelijk de juiste GGD met contactgegevens te vinden. Bij die GGD dient dan gevraagd te worden naar de afdeling medische milieukunde of milieu en gezondheid.

Personen met grote psychische nood

Voor personen met hoge psychische nood dienen alle GGD-en de reguliere weg (vaak afdeling OGGZ) te volgen, met dien verstande dat het bij elektrogevoelige personen goed zou kunnen zijn om betrokken hulpverleners extra in te lichten omtrent de achtergrond van het probleem. Daarbij is het belangrijk dat de verschillende hulpverleners vooral niet in discussie gaan over hoe realistisch het is om gezondheidsproblemen te wijten aan een bepaalde oorzaak. Het kan helpen om als MMK-

adviseur vooraf contact te zoeken met de hulpverleners OGGZ, om te zorgen dat bij acute situaties de te volgen lijn duidelijk is.

Totstandkoming en tweedelijns ondersteuning

Dit document is opgesteld door de werkgroep Elektromagnetische Velden van de GGD-en. Eerstelijnsmedewerkers van de GGD kunnen desgewenst bij vragen over elektrogevoeligheid hun tweedelijns collega's raadplegen.